

Gospod poslanec za Beljak je nasproti gospodu poslancu za Rohrbach izrekel znameniti stavek:

„O eni stvari moram resno ž njim govoriti. Rekel je, da sedi na levi strani mnogo poslancev, s katerimi ga vežejo mnoge okoliščine. Menda pa ne ve, da ga ne vežejo ne s tem ali onim, marveč z vsemi na tej strani visoke zbornice, in sicer ne kateresikoli okoliščine, marveč najsvetejše dolžnosti, one dolžnosti, ki izvirajo iz skupnosti rodu in jezika. (Odobranje na levici.)“

Menim, da isti čut skupnosti in rodnega sorodstva, gospoda moja, in ista sveta dolžnost tudi nas veže z našimi sorojaki na Koroškem, zaradi tega pa tudi mi dvigujemo glas za svoje slovenske sorojake z isto vnetostjo, kakor gospod poslanec za svoje nemške sorojake, in sicer storimo to zaradi tega, da bi si ne nakopali očitaja, da nam manjka naravni čut udanosti svojemu rodu in jeziku, da bi nas ne prištevali mej one ljudi, s katerimi, kakor se je zljubilo reči gospodu poslancu, se ne more več razpravljati, marveč se morajo pomilovati, kakor bolniki.

(Dalje nasled.)

Govor drž. poslanca Tonklja

v državno-zborski seji dne 8. maja 1889.

(Dalje.)

Obravnavanje je dolgotrajno in veliko breme za italijansko prebivalstvo; porotniki se dostikrat povprašujejo, zakaj morajo biti sodniki tudi slovenskemu prebivalstvu, ter se ne uvede taka naprava, da bi Slovenci sodili svoje rojake, mi pa svoje in bi se nam s tem odvzelo breme? To je zaradi tega, ker bi se sicer, ko bi se pripustili slovenski porotniki, še bolj podaljšale obravnave. Predsednik, ki vodi obravnave, praša slovenske stranke italijanski, tolmač prevaja vprašanja v slovenski jezik, stranka odgovarja slovenski, tolmač prevaja odgovor v italijanščino in potem se zapiše italijanski.

Od slovenskih okrajnih sodišč prihajajo preiskovalni zapisniki večinoma nemški, kot taki se porotnikom prečitajo, a ti jih ne umejo, zaradi tega se morajo prevesti v italijanščino, a tudi stranka jih ne ume, zaradi tega se prevajajo zapisniki v slovenščino. To je brez konca in kraja. V resnici je tedaj neobhodno potrebno, da se odpravijo te kričeče hibe, in sklicujem se na to, da so enkrat že vsi goriški porotniki, Italijani in Slovenci, skupno poslali pravosodnemu ministerstvu prošnjo, naj se porota razdeli na dva dela, za Slovence v slovenski, za Italijane v italijanski, da bi se tako moglo obravnati brez tolmača. Toda tudi v interesu pravosodstva samega je, da porotniki znajo jezik onega, katerega naj sodijo, saj se vendar toliko hvali ustnost in javnost civilne pravde, rekoč, neposrednost na sodnika je ono tajno sredstvo, ki je najbolj sposobno, da se omogoči in pospeši prava rajsodba.

To velja o civilni pravdi, tembolj tedaj o kazenski. Če sodniki ne umejo onega, katerega bodo sodili, in jim tolmač prevede njegove izjave tako, kakor jih ravno umeva — in to je vedno večinoma subjektivna stvar — nikdar nimajo pravega vtisa, kateri bi pa morda imeli, ko bi ga bili neposredno čuli in razumeli, in zaradi tega je nehote toliko rajsodb, ki niso primerne dejanjskim razmeram. Vsemu temu se lahko odpomore, če se razdeli porota na dva dela.

Isto velja glede kolegija štirih sodnikov pri navadnih hudodelstvih, ki se pod petimi leti kaznujejo. Tu si pomagajo s tem, da se, vsaj v Gorici, sestavljajo sodniški kolegiji tako, da zna vsaj polovica sodnikov slovenski in predsednik prevaja ostalim sodnikom. Toda tudi to ni prav, kajti predsednik prevaja tako, kakoršen vtis je napravilo nanj, ter tudi ne more biti nezmotljiv; sodnik mora neposredni vtis zatoženčeve povedi dobiti in ta edini mora nanj vplivati, potem se more pravosodstvo razmeram primerno in na podlagi resnice vršiti. Tako, kakor v Gorici, je tudi v Trstu in Rovinju, le so morebiti razmere tam še hujše, kakor v Gorici. Tudi tam se mora temu odpomoči in bi se lahko zgodilo, kajti treba je le po vrsti sklicevati porotnike enkrat za Slovence, drugi pot za Italijane, to bi bilo mogoče brez velikih težav.

Slovenci!

Stojednointrideset let je minulo, odkar je bil rojen Valentin Vodnik, prvi pesnik slovenski, učenjak in probuditelj naroda našega.

Ko so leta 1858. hvaležni častilci njegovi slavili stoletnico rojstva Vodnikovega, začeli so nabirati darove za spomenik, kateri naj bi se postavil v Ljubljani na primernem kraju. Ščasoma se je nabrala vsota 5400 gld. Odbor za Vodnikov spomenik obrnil se je tedaj še do visokega deželnega zbora kranjskega in do slavnega mestnega zastopa ljubljanskega, katera sta zadovoljno in blagodušno pripomogla z znatnimi doneski, in tako je bilo odboru možno ukreniti, da se letos Vodniku postavi dostojen spominek.

Leta 1887. naročil je odbor domačemu umetniku gospodu Alojziju Ganglu izdelovanje Vodnikove podobe. Umetnik je častno ugodil svoji nalogi in ustvaril kip, ki nam predstavlja Vodnika duhovnika, pesnika in učitelja, za ljubljani narod plamtečega, krasnejšo bodočnost mu obetajočega.

Ljubljanski mestni zastop je dovolil, da se postavi spominek na Valvasorjevem trgu pred licejskim poslopjem, v katerem je začetkom tega stoletja poučeval Vodnik.

Prekrasni spomenik se odkrije dne 30. junija t. l. po priloženem sporedu.

Slovenci! S tem, da postavimo Vodniku spomenik, jasno pokažemo, da smo hvaležni svojemu narodnemu probuditelju, da ne pozablamo moža, ki je v „časih

nerodnih“ povzdgal svoj glas ter neuplašen in neubogljiv klical narod na dan.

Pokažimo še ob slavnosti, da vsi Slovenci od Mure in Drave do Jadranskega morja, od Triglava in Soče do Kolpe in Sotle častimo pesnika, ki je že pred osemdesetimi leti vzklenil:

„Drava, čegava je?
Soča čegava je?
Jih bomo var'vali,
Kdo jih če pit?“

Zato pričakujemo, da bodo prihiteli k slavnosti Slovenci iz vseh slovenskih pokrajin; da slavnost poveličajo občinski zastopi slovenskih mest in trgov po svojih deputacijah; da bodo zastopana vsa narodna društva s svojimi zastavami, vrli Sokoli, mili nam pevci, čitalnice, bralna in gasilna društva itd. in da se bodo z nami skupno radovali pri odkritju prvega narodnega spomenika.

S svojimi pesmami si je postavil Valentin Vodnik vedni spomin v srcih vseh Slovencev, hvaležni narod pa je dičnemu pesniku zgradil spomenik, kateri bode še poznim rodovom pričal, da je pesnik govoril proroško, ko je pel:

„En zarod poganja
Prerojen ves nov.“

Spored slavnosti ob odkrivanju Vodnikovega spomenika v Ljubljani dne 28., 29. in 30. junija 1889.

Dne 28. junija:

Sprejem gostov.

Ob 8. uri zvečer koncert na čitalničnem vrtu pri katerem bodeta sodelovala Blejska zdraviška godba (oddelek godbe dvornega gledališča) in pevsko društvo „Slavec“.

Dne 29. junija:

Ob 7. uri zjutraj sv. maša v cerkvi na Rožniku, katero bode daroval častiti gospod c. kr. gimnazijski profesor Tomo Zupan; pri maši bode pel čitalniški pevski zbor.

Ob 10. uri ogledovanje deželnega muzeja „Rudolfinum“.

Obed v raznih gostilnah.

Po obedu sprehod pod Turn ali na Grad.

Ob polu 6. uri odhod iz čitalnice na pokopališče pri sv. Krištofu, kjer polože „Slovenska Matica“, Pisateljsko društvo“ in druga narodna društva vence na Vodnikov grob, in kjer bode pelo društvo „Slavec.“

Ob 8. uri gledališka predstava v čitalnični dvorani.

Igrala se bode „Mesečnica“, opereta pod vodstvom g. prof. Gerbića s sodelovanjem Blejske godbe, in „Svoji k svojim“, veseloigra v jednem dejanji, spisal za to slavnost dr. J. Vošnjak.

Po gledališki predstavi koncert na čitalničnem vrtu, pri katerem bodeta sodelovala Blejska zdraviška godba in čitalnični pevski zbor.

Dne 30. junija:

Ob polu 10. uri dopoludne se zbero narodna društva na čitalničnem vrtu, od koder odidejo na Sv. Jakob trg.

Ob polu 11. uri slovesna sv. maša v cerkvi pri sv. Jakobu, katero bode daroval prečastiti gospod stolni prošt dr. Leonard Klofutar. Petje oskrbi Št. Jakopski cerkveni pevski zbor pod vodstvom g. L. Belarja.

Ob 12. uri se odkrije Vodnikov spomenik na Valvasorjevem trgu z nastopnim sporedom:

1. Slavnostni govor g. c. kr. gimnazijskega ravnatelja Fr. Wiesthalerja.

2. Streli na Gradu naznanijo, da se je odkril spomenik, pred katerega narodna društva polože vence.

3. Kantata „Vodniku“, besede Antona Funtka, skladba dr. B. Ipavca; pel bode zbor „Glasbene Matice“ in ž njo združenih vnanjih in ljubljanskih pevcev, pod vodstvom g. prof. Gerbića.

4. Predsednik odbora za Vodnikov spomenik, g. dr. J. Vošnjak izroči spomenik v last in varstvo mestni občini ljubljanski.

5. Cesarska pesem.

Ob 2. uri banket na čitalničnem vrtu.

Ob 5. uri ljudska veselica na Jami pri Žibrtru na rojstvenem domu Vodnikovem. Veselico priredi Šišenska čitalnica.

V Ljubljani, dne 15. junija 1889.

Odbor za Vodnikov spomenik.

Naši dopisi.

Dobrava dne 23. junija. (*Različno*). Narava je tukaj letos kaj bujna. Ravno je preteklo deset tednov kar je spomlad zbudila naravo iz zimskega spanja; in kolika prememba v tem kratkem času! Velikonočni ponedeljek opazili smo na par bukovih drevesih prvo zelenje v hribu nad Kancem. In sedaj? Vse na polji obeta najboljše pridelke, ozimna žita ocvetela so ob jako ugodnem vremenu, rži dobro polnijo klasje in so pričele barvo (zoritve) vidno spreminjati. Dne 21. t. m. videl sem tukaj prvi požeti ječmen v kozolcu naložen. Ob zadnjih dnevih pred binškoštimi pokosila in pospravila se je prva detelja v kozolce; teden potem bil je košnji po travnikih in mlakah jako ugoden; kosci in grabljevke si pač boljšega vremena za svoja dela želeti mogli niso, do polovice vse košnje spravilo se je srečno ob tem tednu pod streho. Dežja bilo je tudi, osobito fižolu in zeljnatim sadikam uže precej zelo treba; dobili smo ga a za košnjo še preveč; skoz celi pretečeni teden je slednji dan pri senu več ali manj ponagajal.

V petek, dne 21. t. m. popoldne pričeli so se hudourni oblaki od severno-izhodnje strani le-sem proti Dobrovi bližati; gromelo in treskalo je tako, kot bil bi sv. Elija vso svojo vojsko skupaj sklical; nastala je